

Д. В. Бурім,
канд. іст. наук, старший науковий співробітник, учений секретар
Ю. А. Черченко,
канд. іст. наук, старший науковий співробітник,
Інституту української археографії та джерелознавства
ім. М. С. Грушевського НАН України

ДОКУМЕНТИ АРХІВУ ОУН У КИЄВІ ПРО УКРАЇНСЬКУ ЕМІГРАЦІЮ В НІМЕЧЧИНІ В 1920-1945 рр.

В Архіві ОУН у Києві зберігаються документи єдиної ОУН до 1940 р., а після розколу організації – документи ОУН під проводом Андрія Мельника.

В міжвоєнний період було створено відділ ОУН в Німеччині, який очолював Ріко Ярий (Карпат), в Берліні працювала Націоналістична пресова служба на чолі з Орестом Чермеринським (Ярослав Оршан). Активну участь брали українські націоналісти і в заснуванні та роботі Українського національного об'єднання (УНО) в Німеччині, вони фактично склали керівництво УНО і редакцію пресового органу УНО «Українського Вісника».

Документи архіву, що містять інформацію про тогочасну українську громаду в Німеччині, мають безпосереднє відношення до Організації українських націоналістів. Передусім, це листування чільних діячів ОУН, в якому обговорювалися ті чи інші аспекти українського життя в міжвоєнній Німеччині, ставлення ОУН до різних українських політичних партій та організацій, що діяли на цьому терені, проблеми діяльності осередків ОУН в Німеччині. Німеччина посідала важливе місце в діяльності Голови Проводу українських націоналістів Євгена Коновальця, який протягом 7 років (1923 -1930) жив в Берліні. В цьому місті він проводив зустрічі з українськими та закордонними державними і політичними діячами, в 1933 р. в Берліні була скликана Конференція ОУН з представниками Крайової екзекутиви ОУН на західноукраїнських землях.

Крім інформації з історії ОУН в цих документах містяться згадки про відомих українських державних, військових і політичних діячів, про культурні події з життя української емігрантської громади в Німеччині, релігійне життя, про матеріально-побутові умови.

Ключові слова: архів, документи, еміграція, Організація українських націоналістів, Німеччина, Українське національне об'єднання в Німеччині, Євген Коновалець, Ріко Ярий, Михайло Селешко.

Архів Організації українських націоналістів було перевезено до Києва з Канади в середині 1990-х років (детальніше про архів див. [23]). Знаходиться він при Бібліотеці ім. Олега Ольжича, якою опікується Фондація ім. О. Ольжича. Документи з Архіву ОУН у Києві вже раніше публікувалися. З метою публікації цих документів за сприяння Фондації ім. О. Ольжича у видавництві ім. О. Теліги була запланована серія збірників документів «Документи і матеріали з історії ОУН». В цій серії планувалося видати 20 томів, але з різних причин світ побачили лише 5 книг [5-9]. Крім того в тому ж видавництві публікувалися й інші збірники документів, які вміщували матеріали з Архіву ОУН [2]. Публікувалися документи архіву і в наукових статтях, де також подавалися матеріали і стосовно української еміграції в Німеччині [3; 4; 24].

Документи архіву, що містять інформацію про тогочасну українську громаду в Німеччині, мають безпосереднє відношення до Організації українських націоналістів. Передусім, це листування чільних діячів ОУН, в якому обговорювалися ті чи інші аспекти українського життя в міжвоєнній Німеччині, ставлення ОУН до різних українських політичних партій та організацій, що діяли на цьому терені, проблеми діяльності осередків ОУН в Німеччині. В роки Другої світової війни було написано також низку меморандумів Андрія Мельника з українського питання до керівників нацистської Німеччини, матеріали про арешти українських націоналістів, списки українських діячів в німецьких тюрмах та концтаборах.

Створення Організації українських націоналістів, як відомо, було проголошено на I

Великому Зборі ОУН в січні-лютому 1929 р. Тому міжвоєнний період представлений в архіві головним чином документами 1930-х років, хоча також є і певна кількість документів датованих 1920-ми роками. Зокрема в фонді Євгена Коновальця зберігається частина його тогочасного листування. Найдавніший лист з цієї збірки – лист до Андрія Мельника від 31 грудня 1919 р. А найдавніший документ, який пов'язаний з Німеччиною – це лист Євгена Коновальця до того ж Андрія Мельника з Берліна від 6 липня 1920 р. Євген Коновалець на початку 1920-х рр. кілька разів приїздив до Берліна, а згодом протягом тривалого часу (у 1923–1930 роках) жив в цьому місті, більшість написаних ним в ці роки листів мають позначку «Берлін». Згадуваний вже лист до А.Мельником від 6 липня 1920 р. був написаний по приїзді до тогочасної столиці Німеччини: «Приїхав я до Берліна зовсім щасливо. Вчора знайомився з обстановкою, балакав з людьми. Мав довгу конференцію з Послом*, а тільки сьогодні ранком був у Мартоса... Тут в Берліні дуже скучно і хотів би чим скорше видістатись» [16, арк. 60, 61]. (При цитуванні збережено написання слів відповідно до оригіналу).

В листуванні Євгена Коновальця з Дмитром Андрієвським також є листи полковника Коновальця писані ним з Берліна. Один з цих листів від 3 червня 1927 р. написано на поштової картці завдяки чому ми можемо дізнатися адресу за якою Коновалець мешкав на той час в Берліні: «Berlin, Grunewald, Hohenzollerndamm 116». А лист від 31 липня 1927 р. написаний на бланку: «Союз українських старшин у Німеччині. Vereinigung Ukrainischer Offiziere in Deutschland e.V.» [7, с. 35, 45].

В листі від 20 червня 1928 р. Євген Коновалець повідомляє Дмитра Андрієвського про таке: «Саме перед кількома днями одержав я від пана Дмитра Палієва (редактора «Нового часу») вістку, що 29 серпня б[іжучого] р[оку] прийдуть в Берлін майже всі послы, члени лівого крила УНДО (10 осіб), які визнають Провід Українських Націоналістів і хочуть з ним увійти в тісну співпрацю. Палієв пропонує тому, аби на цей час приїхали в Берлін

члени Проводу, а зокрема, Ви і пан Сціборський в цілі взаємного познайомлення і поінформування про завдання Проводу... При цій нагоді хочемо ми улаштувати теж Свято перенесення домовини бл[аженого] п[ана] полк[овника] Вітовського до новозбудованого гробівця» [7, с. 94]. Колишній командувач збройних сил ЗУНР полковник УГА Дмитро Вітовський загинув в 1919 р. в авіакатастрофі коли повертався з мирної конференції в Парижі й був похований в Берліні. В листі від 14 серпня того ж року Коновалець пише Андрієвському: «Тільки в четвер вернув назад в Берлін... 25 серпня о годині пополудні відбудеться свято перенесення домовини бл[аженого] п[ана] полк[овника] Вітовського з провізоричної гробниці до власного гробу. Свято носитиме чисто український характер. Коли б Ви хотіли з цієї нагоди від імені Проводу виголосити промову, то прошу мене про це повідомити» [7, с. 104].

В тому ж листі йдеться і про плановану зустріч з українськими послами до польського сейму. В серпні 1928 року в Берліні мав відбутися конгрес Міжпарламентарної Унії, в якому планували взяти участь представники Української Парламентарної Репрезентації із західноукраїнських земель. Коновалець писав про це: «Відомий Вам вже зїзд з послами таки відбудеться. Послы приїздять 23 серпня ранком, однак будуть мати в перших днях багато праці на засіданнях Інтерпарламентарної Унії. По всякій правдоподібності спільна наша з ними конференція відбудеться 25 або 26 серпня» [7, с. 103]. В книзі «Євген Коновалець та його доба» опубліковано фото учасників зустрічі українських послів з українськими діячами на еміграції. На цьому фото разом з послами Дмитром Паліївим, Остапом Луцьким, Олександром Вислоцьким, Антіном Максимовичем також присутні Євген Коновалець з Дмитром Андрієвським і професор Зенон Кузеля [10, с. 633].

В Берліні також написані листи Євгена Коновальця до Макара Кушніра (Богуша), який жив тоді у Відні. Ці листи датовані 1929-м роком. Один з цих листів є автографом, решта друковані на машинці. Зберігся також фрагмент конверта одного з листів з адресою Макара Кушніра у Відні та Євгена Коновальця в Берліні (адреса подається та ж

* Йдеться про Миколу Порша.

сама, що й в листах до Дмитра Андрієвського). Оскільки I-й конгрес ОУН відбувся у Відні то Євген Коновалець просив Макара Кушніра посприяти у вирішенні організаційних питань. В листі від 21 січня 1929 р. полковник Коновалець пише наступне: «Рівнож в четвер або в п'ятницю зайде до Вас в[исоко] п[оважаний] сот[ник] Ярій і буде просити Вас о Вашу пораду відносно приміщення учасників конгресу. Прошу Вас пійти йому на зустріч» [17, арк. 3].

Сотник Ріко Ярій був членом Проводу українських націоналістів (ПУН) і одночасно очолював Відділ ОУН в Німеччині. В Архіві ОУН зберігаються кілька його листів.

В листуванні Євгена Коновальця можна натрапити на інформацію й про інших відомих українських діячів в Німеччині, наприклад, про Володимира Панченка-Юревича. На жаль сьогодні про цю людину відомо не так вже й багато. В Архіві немає документів, які б з'ясували чи був В. Панченко-Юревич членом ОУН, але в повоєнних виданнях ОУН його називають членом ОУН. В українській громаді Берліна це була особа шанована, до думки якої прислухалися і яка мала вплив на студентську молодь зокрема. Дуже яскраво написав про нього відомий український громадський діяч, історик і член ПУН Богдан Кентржинський, документи якого також зберігаються в Архіві ОУН. Кентржинський познайомився з Панченко-Юревичем в Берліні будучи 20-літнім студентом. Ось як він згадував про це: «З Володимиром Панченком-Юревичем лучила мене в тому часі понад півторарічна приязнь, яка встигла пройти різні стадії вершин і низин, не виключаючи також не раз гострих конфліктів. Але без огляду на той процес і його стадії одна річ для мене сьогодні незаперечна: я був під впливом тієї небуденної індивідуальності, свідомо й підсвідомо перебираючи від неї багато річей, які видавались мені гідними наслідування. Після професора Романа Смаль-Стоцького, якого незабутня особиста доброзичливість супроти мене за моїх варшавських студентських років залишила на мені назавжди незатерті сліди, була це в тому часі друга українська особистість, якої інтелект і європейський розмах мене цілковито полонили» [25, с. 452].

Володимир Панченко-Юревич (1907–1942) жив в Німеччині з 1925 р. За фахом він був

інженером-хіміком, але багато працював в українській пресі Німеччини. Він був редактором газети «Український вісник», органу Українського національного об'єднання в Німеччині. Співпрацював також й з іншими часописами, такими як «Новий час», «Мета», «Вісник» Дмитра Донцова. Його статті на українські теми публікували німецькі видання. Володимир Панченко-Юревич був засновником і генеральним секретарем Комітету закордонних студентів у Берліні. За спогадами референта зовнішніх справ ПУН Дмитра Андрієвського Володимир Панченко-Юревич працював в референтурі зовнішніх справ ПУН і був головним автором меморандуму про національно-державні позиції ОУН, передані керівництву Німеччини 14 квітня 1941 р. [1, с. 156, 157].

В листах Євгена Коновальця до Дмитра Андрієвського за 1933 р. можна простежити як Голова ПУН залучав Володимира Панченка-Юревича до роботи на користь організації. В листі від 23 березня 1933 р. Євген Коновалець пише: «Нав'язуючи до тих інформацій, які я Вам під час мого побуту передав устно, сьогодні пересилаю Вам цілу переписку пана Юревича з нами. З неї до певної міри зможете вже зорієнтуватися про дану людину. Відносно його останнього листа до мене, в якому він дякує за прийняття його до організації, то розуміється треба то пояснити якимсь непорозумінням. Мабудь Селешко щось не зовсім ясно йому написав. Той лист одначе тим більше каже нам ту цілу справу глибше розглянути і її остаточно вирішити.

З уваги на те прошу Вас дуже по зможі якнайскорше на неділю поїхати до Дортмунду і з паном Юревичем особисто зустрінутися. Найкраще для мене було би, коли би Ви таку поїздку могли зробити на слідуєчу неділю – 2 квітня. Саме в той час я буду в Берліні і Ви ще з Дортмунду могли би мені переслати до Берліна Ваші вражіння зі зустрічі з паном Ю. Коли би вони були додатні, тоді я би його викликав до Берліна і там на місці всі справи остаточно оформив. Думаю, що тої нагоди нам не слід прогайнувати.

В балаці з ним треба, на мою думку, в першу чергу старатися пізнати його як людину, його характер і взагалі його душу. Після того треба Вам ствердити його інтелігенцію, врешті збагнути, чи він думає вертати

на Україну*, чи залишитися на еміграції, та чи і в якому напрямку ми могли би його використати. Кошти поїздки до Дортмунду я Вам розуміється поверну.

Прошу Вас даліше негайно мені відповісти, чи зможете на слідууючу неділю виїхати» [7, с. 356].

В листі від 27 березня 1933 р. до Дмитра Андрієвського Євген Коновалець знову нагадує про своє прохання поїхати до Дортмунду для розмови з Володимиром Панченком-Юревичем. На жаль в Архіві ОУН немає листа Дмитра Андрієвського до Євгена Коновальця, в якому він би розповідав про свою поїздку до Дортмунду, але про те, що ця поїздка відбулася можна зробити висновок з листа Євгена Коновальця до Дмитра Андрієвського від 23 квітня 1933 р.: «5) З перебігу Вашого побачення з Юревичем я вдоволений. Після простудіювання його вже буде Вашим ділом даліше з ним піддержувати зв'язок і так повести справу, щоби він був корисний для Організації. Прошу Вас тому намітити йому кілька завдань та доручити йому їх виконання. Взагалі справа зв'язку з ним належатиме до Вас і до того часу, доки ми не зорієнтуємося, в якому саме напрямку його треба би використати, не можемо сформулювати його становище в нашій організаційній схемі» [7, с.362]. З подальших листів Євгена Коновальця до Дмитра Андрієвського можна зробити висновок, що Володимира Панченка-Юревича залучили до діяльності в галузі міжнародної пропаганди української справи, яку вела ОУН. Імовірно таке рішення обумовило знання мов та журналістський досвід В. Панченка-Юревича.

Ще одним відомим діячем ОУН, який в 1930 рр. мешкав у Берліні, був Сидір Чучман. Він був одною з помітних постатей української емігрантської спільноти в Німеччині. З ним також листувався Євген Коновалець й фрагмент цього листування зберігається в Архіві ОУН. Сидір Чучман протягом тривалого часу жив в Берліні, був скарбником фінансової референтури ПУН (псевдо Степняк). В Архіві ОУН зберігається листування Сидора Чучмана з Євгеном Коновальцем за період від липня 1936 до грудня 1937 рр. Вказане листування

нараховує 86 документів. Походить воно очевидно з канцелярії Голови ПУН бо листи Чучмана – це оригінали автографи, а листи Коновальця – це теж автографи, але чорнові копії написані через копірку. На першій сторінці вгорі рукою Коновальця написано «Ст.» або «Степняк», тобто давалася вказівка секретарю кому переслати листа. Листування це стосується суто організаційних питань, головним чином фінансування діяльності організації. Стосовно членів організації вживаються тільки псевдоніми, а часто навіть тільки перші літери псевдонімів, а сама організація називається «фірмою». Так само закодовані географічні назви та установи. Наприклад, Німеччину називають «Шепкою» (Шеп – псевдонім Ріка Ярого), Австрія позначена як «країна Дашка» (Дашкевич – псевдонім полковника Романа Сушка, який постійно жив у Відні). Стосовно не членів ОУН вживаються справжні прізвища. З цього листування можна отримати деяку інформації про діяльність ОУН в Німеччині, зокрема про Націоналістичну пресову службу (НПС). В листі Чучмана до Коновальця від 11 листопада 1937 р. виясняються засади діяльності НПС та її взаємодію з націоналістичними виданнями та іншими пресовими органами, близькими до ОУН [18, арк. 286, 286 зв.].

Відомою особою серед українців Берліна в 1930-х роках був також і Михайло Селешко. В Архіві ОУН у Києві зберігаються його документи, зокрема дві автобіографії, листування, серед якого листування з відомим українським літератором Леонідом Мосендзем (див. [26]) та багато інших цікавих матеріалів. Ще один відомий український письменник Улас Самчук згадуючи про одну з поїздок до Берліна весною 1941 р. писав: «Вечеря в ресторані насупроти кафе «Ам-Цо» у товаристві редактора газети «Український вісник» Панченка-Юревича, який бував також у мене в Празі, мого старого знайомого і приятеля Ярослава Барановського, колишнього президента Центрального союзу українського студентства і довголітнього діяча ОУН, який тепер прибув з Відня, мого довголітнього сусіди з Праги і невтомного працівника всіх студентських і політичних організацій Костя Мельника, сотника Богдана Гнатевича, а з старих берлінців – знаного, незмінного секретаря чисельних оунівських організацій Миколу Селешка.» [22, с. 18]. Насправді Селешка звали Михайлом.

Цікаву характеристику Михайлові Селешку дав Володимир Маруняк, який теж брав

* Володимир Панченко-Юревич був людиною молодою за віком і не міг брати участі в українській революції 1918-1920 рр. За однією з версій на захід він приїхав в середині 1920-х років на навчання.

активну участь в житті української громади Берліна, зокрема був редактором «Українського вісника» в 1941-1945 рр. Маруняк називав Селешка «незрівняний «мікі-мавс» «і описував його як «відданого справі, завжди веселого й оптимістичного працівника, що – як ми жартували – писав листи на чотирьох машинках одночасно і караваною верблюдів тягнув усю канцелярщину...» [19, с. 323]. Михайло Селешко свого часу був секретарем Євгена Коновальця, згодом очолював канцелярію Голови ПУН. Саме завдяки його зусиллям вдалося зберегти частину архіву Голови ПУН, яка є, якщо так можна сказати, найціннішою збіркою серед матеріалів Архіву ОУН.

В Архіві ОУН у Києві зберігається щоденник Михайла Селешка, що охоплює події від жовтня 1930 р. до листопада 1931 р. В цьому щоденнику міститься різна інформація стосовно життя і побуту українців в Німеччині, про суперництво поміж українськими партіями за вплив на українських емігрантів, інформація про відділи ОУН в інших країнах Європи та про діяльність ОУН в сфері міжнародної політики. Цікавою є також оцінка Селешка ситуації в самій Німеччині очима українського емігранта. Так про ситуацію в економіці країни він зазначає: «13.7.31. Положення в Берліні погане. Банки не видержують наступу публіки. Яюсь все поденервоване. Чи не початок краху, який вже віднині заповідається?» [6, с. 41].

Українські емігранти в Німеччині в своїй переважній більшості жили бідно, відчували велику матеріальну скруту. Нестатки – це була практично загальна біда, ця тема буквально пронизує весь щоденник. Один показовий епізод описав Селешко в запису від 29 жовтня 1930 р.: «...Вечором був в Волощакі. Він подарував мені зимовий плащ, бо вже почало зимніти, а в мене нема плаща. Прикро це ходити в чужих плащах, але вже така доля судилась мабуть мені. Плащ, який подарував о.Вергун перед кількома роками, вже доходив до абсурду, що й показатись в йому не можна нікуди. Цей плащ в Студентському Домі в Адлірсгофі викликав сенсацію і звичайне прохання позичити грошей, бо народ думав, що плащ куплений і що в мене гроші завелися. Звичайно нічого ніхто не дістав, бо копійки в кишені я не мав» [6, с. 16].

Важке матеріальне становище було причиною того, що українських емігрантів в Німеччині було не так вже й багато порів-

нюючи з іншими країнами Європи та Америки. Ось як це пояснював один з керівників Українського національного об'єднання (УНО) в Німеччині Юрій Коваленко: «Після упадку визвольних змагань 1917–20 рр. в Німеччині затрималось небагато українських емігрантів, бо Німеччина засадничо не бажала мати у себе української еміграції, не сприяючи їй нічим в улаштуванні життя. З другого боку сама Німеччина, програвши 1-шу світову війну, перебувала у великих матеріальних клопотах й українська заробітчанська еміграція з рідних земель виїздила переважно до Франції або до Америки» [15, с. 51]. Невелика порівняно кількість українських емігрантів обумовлювала й те, що кількість членів в українських організаціях в Німеччині до початку Другої світової війни була теж не дуже великою. Те саме УНО в Німеччині в 1938 р. нараховувало не більше 200 чоловік [15, с. 51].

Головними суперниками ОУН за впливи на українське емігрантське середовище в Німеччині були гетьманці. Про стосунки з людьми з табору гетьманців теж часто йдеться на сторінках щоденника Михайла Селешка: «26.4.31. ...В Берліні вся боротьба йде проти Ярого особисто. Його хочуть позбутися гетьманці, бо нема в них чоловіка, що зумів би Ярого поставити на лопатки. Вони пробують використати спір Ярий – Чучман для цього, але тимчасово воно не вдається. Треба було б відтягнути від гетьманців Вергуна, а це можна осягнути лише через «Зарево»» [6, с. 37]. Інформацію про гетьманців можна знайти практично на кожній сторінці щоденника.

В записі за 26 лютого 1931 р. Михайло Селешко зазначає що Олекса Бойків, який був на той час секретарем Євгена Коновальця в Швейцарії, змушений був виїхати з країни на домагання швейцарських властей і Селешкові запропонували на якийсь час приїхати до Швейцарії й виконувати обов'язки секретаря полковника Коновальця. Таким чином, Михайлові Селешку довелося часто спілкуватися з Євгеном Коновальцем в цей час. Зміст деяких таких розмов теж знайшов відображення на сторінках щоденника. Особливо цікавим нам видається запис від 21 березня 1931 р.: «...Полковник розказав мені, що в Німеччині положення для нас гірше, бо большевики домагаються ліквідації організації. Тож тепер ведеться переписка про те, чи не вислати б в Москву Карпата* на

* Карпат – псевдонім Ріка Ярого.

переговори з більшовиками. Більшовики пруть конечно через німців, щоб організація виступила активно проти Польщі за їх підмогою. Але здається зі справи нічого не буде, бо з більшовиками нам не можна в'язатись з принципових зглядів» [6, с. 33].

Михайло Селешко протягом кількох років працював на посаді генерального секретаря Українського національного об'єднання в Німеччині, яке було засноване в 1933 р., а з 1937 р. його очолював підполковник «синьожупанник», бувший командир 2-го куреня 7-го Синьожупанного полку Тиміш Омельченко. В Архіві ОУН у Києві зберігається автобіографія Тимоша Омельченка, написана ним 1940-го року. Це дуже цікавий документ з промовистою назвою «Здоровий дух у здоровому тілі» [13]. Тиміш Омельченко народився на Полтавщині і ще з часів навчання у

1-й Тифліській чоловічій гімназії почав активно займатися спортом, зокрема греко-римською боротьбою (дужанням). Він брав участь у першій Київській спортивній олімпіаді 1913 року. На еміграції йому довелося заробляти собі на хліб важкою працею на вугільних копальнях, працював в торгівлі, виступав як професійний спортсмен. Останній раз Тиміш Омельченко взяв участь у змаганнях професійних борців в Ганновері влітку 1937 р. у віці 42-х років.

В Архіві ОУН у Києві також зберігається Статут УНО в Німеччині, протоколи кількох засідань. Нижче подаються тексти деяких з них. Тексти публікуються без скорочень у повній відповідності до оригіналів. Збережено орфографію оригіналу.

Документ 1.

Протокол надзвичайних загальних зборів УНО в Німеччині від 12 травня 1940 р.

Протокол

Надзвичайних Загальних Зборів УНО в Берліні, які відбулися дня 12. 5. 1940 р. в салі «Тіргартенгоф».

1. Збори були скликані на год[ину] 9-ту. Тому, що в тому часі не було передбаченої статутом кількості членів (§ 14) Збори розпочалися о год. 10-тій, згідно з § 15 статуту. Збори відкрив Голова Об'єднання п[ід]полк[овник] Т. Омельченко і ствердив, що на салі є присутніх 253 особи, які заступають 2. 780 голосів. Голова просить, щоби Збори затвердили мандату комісію, в склад якої входить: д[окто]р Герасименко, інж[енер] Прокопович і п[а]ні Луціва. Збори затвердили Мандатну Комісію одноголосно. Голова просить далі, щоб Збори відбулися здисципліновано, а дискусія щоб була річева.

2. На предсідника Зборів пропонує п. Сендзік п. пполк. Т. Омельченка, п. Терескун о[отця] прал[ата] Куницького, а п. Дорошенко ред[актора] Яніва. О. прал. Куницький і п. ред. Янів резигнують так, щоб предсідником Зборів вибрано одноголосно, через аклямацію п. пполк. Т. Омельченка. Голова дякує за вибір і покликує на секретарів п. Данилюка і п. Луціва.

3. П. секретар Данилюк відчитує порядок Зборів:

1. Відкриття Зборів
2. Вибір Президії Зборів
3. Затвердження протоколу попередніх Загальних Зборів
4. Звіт з діяльнсти Управи УНО
5. Зміна статуту УНО: § 2 і § 8, переведення нової нумерації §§ статуту та розділ VI відступу статуту VI і VII
6. Напрявні діяльнсти УНО
7. Різне
8. Закриття Зборів

Дальше п. Данилюк відчитав протокол з попередніх Загальних Зборів з дня 14. I. 40 р., який Збори прийняли без поправок одноголосно.

Предсідник Зборів відчитав привіти, що наспіли на Збори: зі Сосновець від п. Шевченка і від о. Протопресвітера Пашевського.

4. Звіти з діяльнсти Управи розпочав організаційний референт п. ред. Кравців (гляди прилога ч. I).

По організаційному звіті Предсідник Зборів зазначив, щоб обговорення звітів відбудеться на кінці, по виголошенню всіх звітів.

Касовий звіт подав касієр п. ред. В. М. Янів (гляди прилога 2).

Звіт правно-соціальної референтури подав п. пор[учник] Дорожинський. В звіті своєму зазначив, щоб до нього належить передовсім приміщення членів на відповідну працю. Справа та одначе не є легка і натрапляє на великі труднощі, головно через систему праці в Німеччині. Працю уділяє Уряд Праці і без його згоди і згоди працедавця не можна праці ні покинути, ні змінити. В самому Берліні справа представляється краще, на провінції гірше. Найгірша доля є тих, щоб працюють при сільському господарстві, але на разі нічого тут змінити не можна, бо є загострені приписи. Взиває представників з провінції, щоби вони старалися заопікуватися тими молодими людьми, щоб в їх околиці находяться на сільській праці.

Звіт прийнято оплесками, що свідчить про велику пекучість справи.

Звіт секретаря УНО подав п. інж. Селешко. Від 14. І. прийшло до УНО 2. 350 листів і стільки приблизно відійшло. В тому числі багато листів німецьких. Наплив листів в останньому часі такий великий, що нема можливості на всі відповідати. Великою перешкодою є ще й те, що люди не пишуть коротко. Теми листів: організаційні справи, справи праці, книжок, виїзду з таборів, військового вишколу. Дещо з того можна полагодити, на де-що неможливо дати відповідь. Справи, з якими звертався він до німецьких урядів на 90 відсотків полагоджено позитивно. Приходить теж багато скарг від сільськогосподарських робітників, але звичайно годі їм помогти.

Голова підсумовує звіти і зазначає, що Управа розуміє свій обов'язок супроти українців, зокрема членів УНО, але просить не забувати, що ми живемо у чужих, де не все дасться провести так, як нам треба. В одних осередках трактують українців добре, в других зле, бо нема вказівок з гори. Недавно подав Голова меморандум до Уряду, щоби українців трактували краще. Звичайно там, де українці від початку зорганізовано взялися до праці, трактують їх добре. Поведінка самих українців в багатьох випадках багато значить. Голови філії і Гуртків особисто відповідають за гідну поведінку українців в їх осередках. Сама Головна Управа не зможе нічого зробити, як її не підіпруть усі Управи Філій та Гуртків і кожний член зокрема. Час перебування на еміграції кожний мусить використати на науку, на набрання досвіду в кожній ділянці, щоби пізніше досвід той примінити на українських землях, в майбутній Українській Державі, де кожний займе місце, що буде відповідати його здібностям і знанню. Треба працювати без амбіції, без тертя, бо так скорше дійдемо до мети. Промову п. Предсідника нагородили присутні рясними оплесками.

П[ан] Предсідник відчитує протокол Ревізійної Комісії, прилога ч. 3.

До дискусії над звітами зголосилися: п. Макаренко, Яременко, Кузьмик і Петречко.

П. Макаренко пропонує не дискутувати над звітами, а прийняти їх одностайно. Подає теж на письмі слідуючий проект резолюції: «Заслухавши звіт з діяльності Управи УНО, Надзвичайні Загальні Збори УНО: а) констатують дальший зріст числа членів УНО і зміцнення нашої організації, б) закликають Управи Філій УНО, керівників Гуртків і всіх членів УНО до дальшої праці над розвитком нашої організації, в) висловлюють щирю подяку п. Голові УНО п. пполк. Т. Омельченкові і усім референтам за їх активну і успішну працю. 2. Разом з тим Надзвичайні Загальні Збори УНО висловлюють свою щирю подяку Комісаріятові для українських Справ і зокрема п. начальникові Комісаріяту п. докторові М. Сушкови, соц. референтові п. Дорожинському, докторові Іваницькому і всім іншим працівникам Комісаріяту за їх працю над поліпшенням правного і матеріального положення української еміграції у Великонімеччині».

Присутні прийняли пропозицію оплесками.

П. Яременко прилучується до слів попереднього промовця, однак зауважує, що Головна Управа мала за малий зв'язок з Філіями. Щодо великого навалу листів, то, на його думку, Управа може унормувати це в той спосіб, що вся переписка повинна відбуватися через Філії, а автономним одиницям не відписувати. Це переписку значно скоротить. Висловлює подяку Управі за її жертвенну працю.

П. Кузьмик підмічає, що треба відповідно налагодити організаційний реферат. Еміграція буде збільшуватися, ряди УНО будуть рости і треба подбати про духовний корм для них. В тій цілі треба розвинути видавничу діяльність, до чого надається найкраще Прага. Дальше, подбати про пропаганду назовні, скріпити контакт членів УНО з членством, прискорити працю над організаційним охопленням незорганізованих ще осередків і організувати мандрівні бібліотеки.

П. Петречко пропонує створити при УНО секцію робітників.

Ред. Янів, відповідаючи диспутантам зазначає, що думки п. Кузьмика є актуальні. Недотягнення в праці Управа бачить і в майбутньому візьме завваги п. Кузьмика під увагу. Однак, що до сконцентровання видавничої діяльності в Празі, то з тим не погоджується. Стоять на тому різні перешкоди, хоч би девізові. Щодо мандрівних бібліотек, то і тут натрапляється на труднощі, бо якісно добрі книжки остали в Галичині, а справа перевидання нелегка.

5. Ред. Кравців зreferував справу зміни статуту, яка була пропонована вже на попередніх Загальних Зборах, якої однак суд з формальних причин не затвердив. Зміна відноситься до §§ 2 і 8 статуту, а також розділення розділу VI статуту на розділи VI і VII.

Параграф 2-гий змінено в наступний спосіб: «Метою організації є об'єднання і провід усіх українських національних сил в Німецькій Державі, Протектораті Чехія і Моравія і в прилучених краях на засадах українського націоналізму...» Зміну прийнято одностайно. В пропонованій зміні § 8-го статуту на пропозицію п. Макаренка пропущено слово «кожодчасно» так, що § 8-мий звучить: «Висоту вступного і членського внеску установляють (кожодчасно) Загальні Збори, на пропозицію Головної Управи, а в надзвичайних випадках сама Управа УНО». Зміну прийнято одностайно. Загальні Збори постановляють, що нової нумерації не установляють. Постанова ця перейшла при трьох голосах здержаних.

6. Культурно-освітний референт, ред. Янів прочитав реферат на тему: «Напрямі діяльності УНО» (гляди прилога ч. 4).

Голова дякує прелсентови за цінний реферат. В дискусії над рефератом беруть участь: п. Кузьмик, Іван Романюк, Ткачук, Заболоцький.

П. Кузьмик пропонує, щоби а) плян праці подавати в конкретних інструкціях, б) вишколювати провідні кадри, в) організувати поділ на райони (особливості районів просторова віддаль).

П. Іван Романюк, провідник з Венден, звертає увагу, що справа прикрашування домівок може мати місце тут, де є більше інтелігенції, а не там, де нема людей з освітою, нема книжок і де в ляграх муситься жити разом з поляками.

П. Ткачук з Гавелянду вказує на тяжкі умовини, серед яких приходиться нашим Філіям працювати. Праця в сільському господарстві триває від год. 4-й рано до 8. вечером. У них була заборонена зборів, вкінці збори дозволено, але дозволено говорити на зборах тільки в німецькій мові, а німецької мови не всі вміли.

П. Заблоцький Іван, провідник Гуртка Гаверлянвізе каже, що багато залежить від провідників, як вони потрапляють працю провадити. Провідник не раз мусить відмовити собі приємності і бути прикладом для других. Йде про те, щоби люди не пили і не грали в карти. Обставини в таборах тяжкі, але при добрій волі багато дечого дасться зробити.

Голова УНО зазначає, що висказані дискусантами думки приймається під увагу так цілою Управою як і поодинокими реферантами.

Ред. Кравців виголосив реферат на тему «Про напрямні організаційної праці». Зазначив, що цифри в звітах ще всього не говорять. Праця в Філіях і Гуртках іде дуже різно, залежно від місцевих обставин. Замітний є зріст організації через великий вплив еміграції. Прийняття в члени вимагає багато праці. Не треба спішитися з організацією нових Гуртків, наперед треба знати, який елемент є, щоби опісля члени не відпадали. Є потрібний більший контакт між Управою а осередками, але фізично неможливо є двом членам Управи того виконати. До того повинні голоситися молоді охотники і допомогти Управі. Завданням Управи є відшукати людей, що є на пільних працях і ними зайнятися. Робітничої секції організувати не треба, бо 80–90 процент членів УНО є робітники. Щодо районів, то такі вже існують (Протекторат, Райхенберг, Данціг), але творити окреслені райони не можемо, бо до того ми не приготовані і не маємо статутувої основи. Нам потрібна є централізація.

Інж. Біласюк, Данціг, вказує на небезпеку поспішного припинання в члени і поспішного творення Гуртків. Така небезпека є головна на землях забраних. Супроти робітників мусимо бути толерантними, супроти спекулянтів дуже гострими. Просить Централю бути дуже обережною при виставлюванні повновастей для заступлювання Українців.

П. Малинюк з Ліцманштадту хоче, щоби до таборів переселенців дати вістки, що УНО існує і нав'язати з ними контакт. Апелує, щоби не дати пропасти тим, що є в мішаних подружках. Звертається до Управи, щоби вона звернула увагу, що між переселенцями знаходяться Українці, що хочуть остати і просить Управу вплинути на розбудження праці СУН-а.

П. Терескун з Ліцманштадту ставить слідуєчі побажання до Головної Управи УНО в Берліні: «Утворити при Головній Управі УНО референтуру фізичного виховання, яка б зайнялася організуванням Клубів Спортових при поодиноких осередках УНО так в Великодержаві Німецькій як і в протектораті і занятих землях. Референтура мала б за ціль підшукувати відповідних інструкторів, нагляд і надавання відповідного напрямку для клубів». Справу ту потрактувати як вже актуальну.

Сот[ник] Шевченко, Блекенштедт, звертається до Управи, щоби постаралася через Українську Установу Довір'я, аби арбайтсамт-и були поінформовані, що таке українці і відрізняли їх від поляків. Просить поробити заходи, щоби молодь, що хоче вчитися на фахових курсах, була на такі курси забрана.

П. Венгерчук Іван звертає увагу, що треба би зорганізувати допомоговий фонд для українського студентства.

П. Наїдко Сергій, Берлін робить підсумки із заслуханої дискусії. На його думку, нема що нарікати на обставини, а лиш взятися до праці. На величезне число нашої еміграції число 5. 000 членів в УНО є рішучо замало. Треба його помножити. Прилучується до думки пана Венгерчука щодо допомогового фонду студуючій молоді, а також підносить справу допомоги полоненим, щоби і вони не чулися нами опущені. Пропонує зараз таки перевести збірку на полонених, що й зроблено. Збіркою зайнявся скарбник УНО, ред. Янів.

Інж. Стисловський, Торн, ставить побажання, щоб на слідуєчі Загальні Збори приготувати статут, на основі якого можна приймати членів-кандидатів. Що до Богослужень, то треба поробити у відповідних чинників

відповідні старання. Що до переходу членів з одної філії до другої, то пропонує відбирати від ходячим з філії членам касові карточки для передачі до Головної Управи, яка пересилає ці карточки філії, де її власники зголошуються, аби вони знали, кільки вкладок залягає новий член. Пропонує встановити адміністративні райони для філій, гуртків і уповноважених. Пропонує, щоб УНО через Українську Установу Довір'я поробило старання в справі допомоги для інвалідів з української армії. Пропонує, щоби УНО полагодило з УЦК в Варшаві справу передачі майна УЦК. Щодо пропаганди, то оголосити, які є книжки про Україну в німецькій мові. Український Вісник видавати яко двотижневик.

П. Макаренко ставить внесок на замкнення дискусії. Внесок ухвалено одноголосно.

7. Скарбник УНО, ред. Янів ставить, що до членських внесків: «Загальні Збори рішають, що висота вступного внеску виносить 1.- марку, при чому цілий вступний внесок припадає Централі. Місячна членська вкладка виноситиме 1.- марку, при чому Централі припадає 65 проц., Філіям же по 35. Вступний внесок в Протектораті виноситиме 5.- корон і він теж в цілости припадатиме Централі. Місячна вкладка виноситиме 5.- корон, з чого Централі припадатиме 10 проц., а 90 проц. признається Представництву й Філіям у Протектораті. Головна Управа може, на внесок Філії, знизити вкладку, згл[ядно] звільнити від вкладки безробітних, згл[ядно] незаможних членів». Внесок ухвалено одноголосно.

Орган[ізаційний] референт, ред. Кравців відчитав прохання інваліда Білокура з Протекторату (без двох ніг), в якому просить о матеріальну допомогу. Тому, що на Зборах переведена була одна грошева збірка на полонених, рішено другої збірки не робити, а поручити ту справу перевести Філіям і гроші переслати до Головної Управи.

Доктор Гуменюк, Ватенштедт говорить: а) в справі допомоги студентам, щоб кожний дав на ту ціль добровільний даток з кожної платні, б) маса інтелігентів утікає з праці і з таборів, хоч інтелігент мусить пам'ятати, що

він має ціну лише тоді, коли може служити прикладом в праці для других, в) хотів би, щоби в УНО заведена була більш строга дисципліна та кари й їхнє проголошення в «Українському Віснику».

П. Маланюк з Ліцмантадту говорив в справі пропаганди української справи словом і письмом.

Ред. Янів проголошує, що збірка на полонених дала 107.08марок і 1.- золот[ий].

8. Голос забирає голова УНО і накладає на голов Філії і Гуртків обов'язок приучувати членів до вічевої й короткої дискусії. Дякує присутнім за участь, взиває до дальшої праці й єдності, бо тільки тою дорогою доб'ємося того, чого нам треба.

Збори закінчено в год. 5-тій відспівуванням національного гимну.

По Зборах відбулася спільна фотографія учасників.

Скреслено на стор. 3 рядок 22–23.

Т. Омельченко (підпис)

Йосип Данилович (підпис)

Андрій Луців (підпис)

Перечитано дня 13. X. 1940.

За Ревізійну Комісію:

Др. Іваницький (підпис)

Др. Я. Рудницький (підпис)

Архів ОУН у Києві, ф. 1, оп. 2, спр. 467, арк. 1–8. (Оригінал, машинопис. Останнє речення і підписи під текстом є автографами)

Документ 2.

Запрошення на надзвичайні загальні збори УНО

Українське Національне Об'єднання

Берлін, В 50

Ансбахерштрассе 15/II Тел. 248673

Дня 22. 4. 1940.

ЗАПРОШЕННЯ

на Надзвичайні Загальні Збори Українського Національного Об'єднання в Німеччині, що відбудуться дня 12. травня 1940. о годині 9-ій ранку в Берліні в салі «Тіргартенгоф», Берлінерштр. 1–2, доїзд Штатдтбан до станції Тіргартен, Унтергрундбан до станції Кні, з таким порядком денним:

1. Відкриття Зборів,
2. Вибір Президії Зборів,
3. Затвердження протоколу попередніх Загальних Зборів,
4. Звіт з діяльності Управи УНО,
5. Зміна Статуту УНО: § 2 і § 8, переведення нової нумерації §§ статуту та розділ VI відступу статуту на відступи VI і VII,
6. Напрявні діяльності УНО,
7. Ріжне,
8. Закриття Зборів.

На випадок, коли б на встановлений час не з'явилося приписане статутом число членів, Збори відбудуться того самого дня, в тому ж приміщенні і з тим самим порядком денним о год. 10-ій ранку з тим, що ті Збори будуть правосильні рішати відносно всіх точок порядку денного без огляду на число присутних членів.

Пояснення: в точці 4 буде прочитаний звіт секретаря, касієра, культурно-освітнього та організаційного референта. В точці 5 буде переведена пере нумерація параграфів статуту так, що статут буде мати 31 § Відступ VI статуту буде розділений на відступ VI – Управа УНО і відступ VII – Ревізійна Комісія і статут буде мати IX відступів. В точці 6 будуть реферати культурно-освітній і організаційний, а по них дискусія і ухвалення відповідних резолюцій.

Делегати можуть переночувати в міському Гаймі в Берліні при Каштанієналее 81/82, доставши перед тим від Управи УНО спеціальне засвідчення. Хто не захоче ночувати в Гаймі, зможе переночувати в готелю. Ціна кімнати 3–4 марки.

Було б бажаним, щоб Філії і Гуртки УНО вислали як своїх делегатів на Збори Голов та секретарів або культурно-освітніх референтів. Управа осередків УНО обговорять наперед свої побажання до Управи УНО і передадуть їх на письмі Управі УНО. Делегати зі сходу мусять вистаратись за пропускні документи їзди (дурхлясшайни). Всі делегати мусять взяти з собою харчові картки (найкраще райзекартен), бо без карток жадних харчів дістати не може. При вступі на салю Зборів треба виказатись легітимацією.

Члени УНО, які не зможуть особисто прибути на Збори, можуть дати делегатам Філії чи Гуртків особисто підписане уповноваження заступати їх на Зборах. Коли б Філії чи Гуртки з якихсь причин не могли прислати на Збори своїх делегатів, тоді кождий член їх повинен вислати поштою уповноваження заступати себе на Зборах п. Голові УНО полк. Т. Омельченкові. На уповноваженню мусить бути зазначено, кого даний член уповноважнює

себе заступати, власноручний підпис, число легітимації УНО і точна теперішня адреса. Всі уповноваження і виказки буде перевірювати визначена Головою УНО мандатна комісія Зборів.

Уповноваження

Цим уповноважую пана
заступати мене на Надзвичайних Загальних Зборах УНО в Берліні дня 12. 5. 1940 р. та подати за мене голос при голосуванні на Зборах.
Дня 1940.

Підпис:
Число виказки:
Теперішня адреса:

Архів ОУН у Києві, ф. 1, оп. 2, спр. 467, арк. 9 (Оригінал, машинопис)

Документ 3.
Протокол засідання Ревізійної комісії УНО

ПРОТОКОЛ

із засідань Ревізійної Комісії У. Н. О. в днях 14. 4. та 5. 5. 1940.

На своїх засіданнях Ревізійна Комісія перевірила книговодство та діловодство Головної Управи У. Н. О. в Берліні і ствердила, що:

1) Нова Управа перевела реорганізацію всього діловодства так, що воно тепер вповні відповідає вимогам поширеної діяльності в зв'язку з розростом організації;

2) Усі позиції в книгах до порядкового числа 1283 американського журналу мають свої прилоги і покриваються з фактичними даними;

3) Головна Управа відбула до дня 5. 5. 1940 – 12 засідань, що їх втягнуто в протокольну книгу засідань.

4) Головна Управа завела нову картотек членів, картотеку філій і гуртів і окремі точки для цих останніх, що облегшує в великій мірі виконання діловодств тим більше коли взяти під увагу змінливість місця побуту й тим самим складу гуртків і філій.

З огляду на небувалий досі спонтанний наплив нових членів У.Н.О., розбудову філій та гуртків нашої організації – вона об'єднує сьогодні коло 5 тисяч членів впорівень до 2872 перед останніми загальними зборами! – а в зв'язку з тим з огляду на велике поширення і поглиблення діяльності Головної Управи, треба окремо вирізнити цей будь що будь короткий часово етап праці її членів та висловити Головній Управі вповні заслужене признание.

Берлін, дня 5. травня 1940.

Ревізійна Комісія:

Доктор Сократ Іваницький (підпис)

Доктор Ярослав Рудницький (підпис)

Теодозій Сендзік (підпис)

Архів ОУН у Києві, ф. 1, оп. 2, спр. 467, арк. 10 (Оригінал, машинопис)

Документ 4.

Звіт скарбника і культурно-освітнього референта УНО

Звіт скарбника і культурно-освітнього референта У. Н. О.
на Надзвичайні Загальні Збори У. Н. О.

Великий розвій У. Н. Об'єднання характеризує м. і. у вимовний спосіб *зріст* оборотів, які по кінець квітня б[іжучого] р[оку] досягнули 31. 824 09 Р[ейхс]М[арок], тобто о 1.5 тис. більше як за цілий попередній рік. Як порівнювати обороти 4. перших місяців т[еперішнього] р[оку] з оборотами 4. перших місяців попереднього року, то зросли вони кругло 4. рази (або докладно в процентах 406%).

Як міряти обороти кількістю вложеної в касове діловодство праці, то висказується вона сумою 1803 позицій американки (попереднього року в тому самому часі одна шестина: 304). Сьогодні приходиться не раз в одному дні більше контувати ніж в попередньому році за місяць. Цей розріст агенд спричинив, що від 22 квітня заангажовано до ведення касових книг осібно платного бухгалтера. До того часу книговодство проводив сам скарбник головної управи. Треба замітити, що книги є викінчені по кінець квітня, отже не тільки не має залеглостей, але в тому році впорядковано теж остаточно книговедення попереднього адміністраційного року.

Панів делегатів будуть без сумніву цікавити поодинокі позиції: і так на рахунок вкладок вплинуло 3768. 24 Р. М., отже треба рахувати, що вплинуло ок[оло] 90%, що треба визнати доброю платністю; солідність членів збільшилася в порівнянні з попереднім роком, бо за 1939 р. було вирівняних вкладок в дні 1. січня 1940. на 69%. Це повинно стати заохотою для тих нечисленних філій чи гуртків, що ще не вивязалися зо своїх платнос-

тей, щоби не зоставалися вони на сірому кінці і щоби наявно не виказувалися мало діяльними чи незорганізованими.

Вдовольняючо представляється теж жертвенність філіїна народні цілі.

І так на прес-фонд «У[країнського] В[існика]» жертвували філії, гуртки і поодинокі члени: 2115 Р. М. Про жертвенність звітується кожночасно в нашому органі і кожен – мав нагоду переконатися про тих, що не жалували не раз важко запрацьованого гроша на ті цілі, про які переконалися, що вони з національного погляду корисні. Філії ці створили в першу чергу матеріальну основу для існування «У. В.» І ми можемо поважно застановлятися над тим, щоби з «У. В.» перейти на двотижневик. І тому філіям належить з того місця прилюдна подяка і вирізнення. До передових під тим оглядом належать: Кірхбіхль, Венден, Пайне, Мердорф, Гаферлявізе, Гавеменінг, Бруккберг; за ними йдуть дальше Конін з дуже доброю думкою оподаткування на народні цілі в постійній висоті відповідно до місячних заробітків, Гінтерберг, Лябанд, Бромберг, Манерсдорф, Модліх, Крапітц і ін.

Зворушливі є датки дітей для дітей лицарів погиблих за волю України.

Загальна сума пожертв на допомогивий фонд і для біженців винесла 1621 Р. М. Ці пожертви дозволили Управі уділити допомог на загальну суму 1079.21. Крім допомог, уділено більшої скількості позичок.

На організаційний фонд У. Н. О. вплинуло 1008 Р. М.

Це жертвенність загалу, зокрема зрозуміння потреб біженців стає запорука, що теж останній заклик У. Н. О. в справі допомоги нашим полоненим стрінеться зі зрозумінням загалу і не промине без відгуку. З цього місця гаряча апелюю до присутніх, щоби вони на місцях в найближчих днях і тижнях повели в тій цілі належну пропаганду, щоби без належної допомоги не сталися ті, з яких своїм життям не один ризикував для добра загалу.

Витрати грошеві ішли в нас на такі цілі: Видання і розсилка двох перших випусків «У. В.» і вирівнення залежностей за попередній рік: 995.13.

За мешкання, світло, опал видано 493.45. Поштові видатки винесли 318.38, на імпрези (тобто загальні збори і улаштування свят і академій) 175.40, на канцелярійні видатки: 276.15, (організаційні поїздки п. голови і організаційного референта 449.12, телефони 86.51, урядовцеві виплачено з оплатою соц[іальних] обезпек 414. Р. М.

Стан чекового конта в останньому дні 6211.59, в касі і на щадничій книжечці 1406.49. З тих грошей до розчислення поважніші суми ок. 2000

до розчислення з Видавництвами і книгарнями, ок. 1000, за друк 4. числа «У. В.» за різні друки картотек, фірмових паперів то що.

Поважною перешкодою в праці скарбника є те, що члени не подають на що посилають гроші. Для роз'яснення треба висилати особні листівки зі запитами (їх послано понад 50), а до того не всі члени дають на них відповідь. Тому теж оголошено в окремім обіжнику, що гроші, вислані без зазначення, на що вони прислани, будуть призначені на організаційний фонд.

Для правильного на ладнання зв'язку помістив скарбник два обіжники в «У. В.».

З праці культурно-освітнього реферату на перше місце треба піднести видавання органу У. Н. О. Досі вийшли три випуски, перші два в накладі 4 000 примірників, останнє в накладі 6 000. Об'єм Українського Вістника мав двічі 4 сторінки, а раз 6.

Стараючись бути все об'єднуючим органом, що служить інтересам всіх верстов присвятив «У. В.» Окремі сторінки для справ Українського Студентства, з яким стоїть у тісному зв'язку, головно в справах реєстрації високо шкільної і середньо шкільної молоді.

Подібні сторінки повинні бути присвячені справам Українського Робітника.

Поки що вдалося в «У. В.» Правильно подавати статті з нагоди історичних роковин; статті ті давали ідеологічне тло для подій. Звернемо теж увагу на виховні статті. В майбутньому більше уваги присвятиться справам ви шкільним.

Але переважне завдання «У. В.» у в'язанню діяльності гуртків. В тій цілі присвячується дуже багато місця дописам. Річ в тому тільки, щоби гуртки дописи давали, щоби ці дописи приходили правильно і щоби були змістовні.

В цьому році виступило в «У. В.», крім редактора органу, 5 авторів та поміщено 5 комунікатів Проводу та три обіжники Студентських Організацій.

Культурно-освітній реферат розіслав реферати на свято Соборности, на Шевченківські роковини і свято Моря.

Культурно-освітній реферат займався постачанням книжок, листівок, тризубів. Тризубів продано в світовому часі 500, а вчора отримали ми знову посилку. В висліді налаштування книжкової справи поміщено в останньому числі «У. В.» список книжок, що їх можна набути в У. Н. О.

Технічна праця в скарбничому діловодстві і редагування Вістника на стільки забирала багато часу, що не можна було вже розвинути вповні вдоволяючої діяльності в ділянці Культурно-освітнього реферату. Відтяження, що наступило останнє в зв'язку з заангажованням платного бухгалтера, дозволить розвинути поважніше і цю ділянку, яка має першорядне значення.

Архів ОУН у Києві, ф.1, оп.2, спр. 467, арк. 11–15. (Оригінал, машинопис)

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієвський Д. Міжнародна акція ОУН./ Організація українських націоналістів. 1929–1954. Збірник статей у 25-ліття ОУН. – На чужині, 1955. – С. 141–166.
2. Андрій Мельник. Спогади. Документи. Листування / Упор. О. Кучерук, Ю. Черченко. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2011. – 551 с.
3. Бурім Д. Джерела до історії діяльності Української установи довіри в Німеччині в 1938–1945 рр. // Історичний архів. Наукові студії. – Миколаїв, 2015. – Вип. 15. – С. 174–193.
4. Бурім Д., Черченко Ю. Документи Богдана Кентржинського про українські громади в Німеччині та країнах Скандинавії // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених і аспірантів / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України – К., 2012. – Т. 24. – С. 597–623.
5. Документи і матеріали з історії ОУН. – К., 2005. – Т. 1. 1927-1930 / Упор. Ю. Черченко, О. Кучерук. – 480 с.
6. Документи і матеріали з історії ОУН. – К., 2010. – Т. 2. Ч. 1. 1931-1934 / Упор. Ю. Черченко. – 464 с.
7. Документи і матеріали з історії ОУН. – К., 2007. – Т. 2. Ч. 2. Листування Є. Коновальця з Д. Андрієвським (1927-1934 рр.). / Упор. Ю. Черченко. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2007. – 535 с.
8. Документи і матеріали з історії ОУН. – К., 2002. – Т. 7. Документи Комісії державного планування ОУН (КДП ОУН) / Упор. О. Кучерук, Ю. Черченко. – 207 с.
9. Документи і матеріали з історії ОУН. – К., 2004. – Т. 10. Частина 2. Газета «Українське слово» 1941 року / Упор. О. Кучерук. – 304 с.
10. Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. – 1019 с.
11. Запрошення на надзвичайні загальні збори УНО // Архів ОУН у Києві. – Ф. 1. – Оп. 2. – Спр. 467. – Арк. 9.
12. Звіт скарбника і культурно-освітнього референта УНО на надзвичайні загальні збори УНО // Архів ОУН у Києві. – Ф. 1. – Оп. 2. – Спр. 467. – Арк. 11-15.
13. «Здоровий дух у здоровому тілі». Автобіографія Тимоша Омельченка // Архів ОУН у Києві. – Ф. 1. – Оп. 2. – Спр. 464. – Арк. 79-83.
14. Коваленко Ю. Українське Національне Об'єднання в Німеччині / Організація українських націоналістів. 1929-1954. Збірник статей у 25-ліття ОУН. – На чужині, 1955. – С. 377-392.
15. Коваленко Ю. Українське національне об'єднання (УНО) в Німеччині / На зов Києва. Український націоналізм у II світовій війні. Збірник статей, спогадів і документів. – Торонто, Нью-Йорк, 1985. – С. 51-65.
16. Лист Є. Коновальця до А. Мельника від 6 липня 1920 р. // Архів ОУН у Києві. – Фонд Євгена Коновальця. – Справа «Листування Є. Коновальця з А. Мельником». – Арк. 60-61.
17. Лист Є. Коновальця до М. Кушніра від 21 січня 1929 р. // Архів ОУН у Києві. – Фонд Євгена Коновальця. – Справа «Листи Є. Коновальця до Богуша (М. Кушніра)». – Арк. 3.
18. Лист С. Чучмана до Є. Коновальця від 11 листопада 1937 р. // Архів ОУН у Києві. – Ф. 1. – Оп. 3. – Спр. 3. – Арк. 286, 286 зв.
19. Маруняк В. Українське громадське життя в Німеччині під час Другої світової війни / Непогасний огонь віри. Збірник на пошану полковника Андрія Мельника Голови Проводу українських націоналістів. – Париж, 1974. – С. 309-351.
20. Протокол надзвичайних загальних зборів УНО в Німеччині від 12 травня 1940 р. // Архів ОУН у Києві. – Ф. 1. – Оп. 2. – Спр. 467. – Арк. 1-8.
21. Протокол із засідань Ревізійної комісії УНО // Архів ОУН у Києві. – Ф. 1. – Оп. 2. – Спр. 467. – Арк. 10.
22. Самчук Улас. На білому коні. Спомини і враження. – Вінніпег, 1972. – 249 с.
23. Черченко Ю. Архів ОУН у Києві. // Український археографічний щорічник. – Нова серія. Вип. 12. – К., 2007. – С. 25-31.
24. Черченко Ю. Документи Богдана Кентржинського в Архіві ОУН у Києві // Український археографічний щорічник. Нова серія / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – Вип. 13/14. – К., 2009. – С. 173-190.
25. Черченко Ю. Документи Архіву ОУН у Києві про життя та діяльність українського журналіста і історика Богдана Кентржинського // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 21. – К., 2010. – С. 451-465.
26. Черченко Ю. Листування Леоніда Мосендза з Михайлом Селешком (1938-1939 рр.) // Пам'ятки. Археографічний щорічник. – Т. 9. – К., 2008. – С. 3-23.

Burim D. V., Cherchenko I. A.,
National Academy of Sciences of Ukraine

**DOCUMENTS OF THE OUN ARCHIVE IN KIEV ABOUT
THE UKRAINIAN EMIGRATION IN GERMANY IN 1920–1945**

In the archive of the OUN in Kiev are stored documents of a single OUN until 1940. and after the split of the organization – documents of the OUN under the leadership of Andriy Melnyk. In the interwar period there was a

Department of the OUN in Germany, which was led by Rico Yary (Carpath), and in Berlin, worked the Nationalist Press Service headed by Orest Chemerinsky (Yaroslav Orshan). The active involvement of Ukrainian nationalists in the Ukrainian National Association (UNO) in Germany, they actually made up the leadership of the UNO and the editor of the press organ of UNO «Ukrainskij Visnyk» («Ukrainian Herald»).

Archive documents containing information about the Ukrainian community in Germany, are directly related to the organization of Ukrainian nationalists. First of all, the correspondence of eminent persons of the OUN, which discussed various aspects of Ukrainian life in interwar Germany, the attitude of the OUN to the various Ukrainian political parties and organizations that operated in this area, problems in the activities of the OUN in Germany. Germany occupied an important place in the Yevhen Konovalets activities, the Leader of the Ukrainian nationalists, who for 7 years (1923–1930) lived in Berlin. In this city he held meetings with Ukrainian and foreign public and political figures, in 1933 in Berlin the Conference of the OUN with representatives of the Regional Executive of the OUN in Western Ukraine took place.

In addition to information on the history of the OUN, these documents contain mention about the famous Ukrainian state, military and political figures, about the cultural life of the Ukrainian emigre community in Germany, religious life, material living conditions.

Key words: *archives, documents, emigration, Organization of Ukrainian Nationalists, Germany, the Ukrainian National Association in Germany, Konovalets, Yary, Seleshko.*

Рецензенти: *Сінкевич Є. Г., д-р іст. наук, професор;
Котляр Ю. В., д-р іст. наук, професор.*

© Бурім Д. В., Черненко Ю. А., 2016

Дата надходження статті до редколегії 26.09.2016